

Тэма 16 Латышская літаратура 40-70-гг. XX ст.

16.1 Творчасць Я.Судрабкална

16.2 Творчасць А.Упіта.

16.3 Творчасць В.Лацыса.

12.1 Творчасць Я.Судрабкална

Ян Судрабкалн пачаў пісаць вершы ва ўзросце дзесяці гадоў. Яшчэ з дзяцінства ён спрабаваў пераймаць творчасць Райніса. На станаўленне юнага паэта паўплывала важная падзея ў яго жыцці, якая адбылася ў час рэвалюцыі 1905 года. «...У першы раз я тады ўбачыў нашага вялікага паэта Райніса, які чытаў на сходзе свае вершы – “Мы больш не верым старым жрацам, і злыя драконы не страшныя нам”».

Першы верш Судрабкална апублікаваны ў 1909 годзе. Пачаткам сапраўднай літаратурнай дзейнасці сам аўтар лічыў 1912 год, калі А. Упіт змясціў яго творы ў часопісе «Domas» («Думка»), рэдактарам якога тады ён быў. Менавіта тады Арвіда Пейне узяў сабе псеўданім – Ян Судрабкалн. Гэтае прозвішча даслоўна перакладаецца на рускую мову як «Срэбная гара». Пасля, у 1925 годзе, ён афіцыйна змяніў прозвішча і ў пашпарце значыўся як Арвід Судрабкалн.

У 1920 годзе выйшаў яго першы зборнік вершаў «Крылатая армада». У гэтых вершах Судрабкалн выказаў імкненне да міру і братэрства народаў, паказаў рамантычныя пошукі невядомай краіны, дзе няма ні гора, ні пакут, што было асабліва актуальна ў пасляваенны час. Пад псеўданімам Аліверэта апублікаваныя яго зборнікі гумарыстычных і сатырычных вершаў «Трубадур на асле» (1921), «Джэнтльмен у бэзавым фраку» (1924), «Жаўрукі зімой» (1939) і іншыя. У 1925 годзе Судрабкалн стаў прафесійным літаратарам. Эмацыйнай і інтэлектуальнай інтэнсіўнасцю, віртуознасцю формы адзначаюцца зборнікі «Ператварэнні» (1923), «Ліхтар на ветры» (1931), «Адна ластаўка лётае» (1937).

Пасля вайны Судрабкалн пісаў пераважна публіцыстыку, засяродзіўшыся на сацыяльна-палітычнай тэматыцы, асабліва на тэме барацьбы за мір («Сцягі пераклікаюцца» (1950), «Барацьба, праца і слава», - 1963). Да паэтычных твораў адносяцца зборнікі «У братняй сям’і» (1947), «Ластаўкі вяртаюцца» (1951), «Яшчэ адна вясна» (1964). Таксама ён перакладаў творы А. С. Пушкіна, Б. Брэхта, П. Броўкі, К. М. Сіманавы і іншых аўтараў, у прыватнасці «Таленты і паклоннікі» А. Н. Астроўскага і «Цені» М. Салтыкова-Шчадрына.

16.2 Творчасць А.Упіта.

Андрэй Упіт (1877-1970), літаратурная дзейнасць пачыналася ў перыяд рэвалюцыі 1905 г., якая аказала велізарнае ўздзеянне на яго светапогляд і творчасць. А. Упіт быў не толькі майстрам мастацкай прозы і драматургам, але і адным з лепшых літаратуразнаўцаў-крытыкаў. Пераадолеўшы у сваёй

творчасці пачатковы этап «сялянскага ідэалізму», Упіт унёс неацэнны ўклад у развіццё латышкага рэалізму.

Да ўступлення Упіта ў літаратуру крытычны рэалізм як напрамак яшчэ толькі фарміраваўся, хоць першыя яго ўзоры адносяцца яшчэ да канца XIX ст. Упіт выкрываў грамадскія супярэчнасці з такім размахам і глыбінёй, якіх да яго латышская рэалістычная літаратура не ведала.

Ужо ў сваіх першых праявіх рэчах ён малое дзейснага героя новага тыпу, вызначае перспектывы будучага. Увесь гэты складаны, надзвычай важны для гісторыі развіцця латышкага рэалізму працэс пачынаецца з апублікаванай у 1907 г. аповесці «Буржуа». Гэтая аповесць цікавая ў латышскай літаратуры як першы востракрытычны твор, накіраваны супраць буржуазіі як класа.

«Новыя вытокі» (1909) – першы раман цыклу «Рабежнікі» – выявіў выдатныя здольнасці аўтара ў раскрыцці прычынных сувязяў грамадскіх з’яў. У рамане паказаны перамены на вёсцы ў ходзе капіталістычнага развіцця, выказана новае стаўленне да патрыярхальнай маралі.

Распад патрыярхальнай сям’і – тэма латышскіх пісьменнікаў ужо з канца мінулага стагоддзя. Новае ў рамане Упіта – паглыбленае раскрыццё гэтай з’явы. Выкрываючы старое, А. Упіт пры гэтым выяўляе новае і вылучае яго як галоўнае: гэта ўзнікненне новых поглядаў у бяднейшага сялянства, цяга да ўзнёслага ідэалу. Герой Упіта Мартынь Рабежнік гаворыць аб свеце, дзе чалавек чалавеку будзе братам і зможа па-сапраўднаму быць шчаслівы. У другім рамане цыклу «Рабежнікі» – «У шаўковай павуціне» (1912) – мы ўжо бачым Мартыня-змагара. Ніхто ў латышскай літаратуры да Упіта з такой яркасцю не раскрыў няўстойлівасць у псіхалогіі, як гэта зроблена ў вобразе Рабежніка.

Трылогія Упіта – не сямейная хроніка, гэта панарама жыцця. Аўтар стварае шырокую сістэму вобразаў, самабытныя характары, паказвае іх у сутыкненні, распавядае аб асабістых перажываннях людзей, а лёсы адной сям’і служаць толькі злучальнай сюжэтнай лініяй цыклу.

Сацыяльная праблематыка, вострыя сутыкненні характараў уласцівыя і драматургіі Упіта. У якасці прыкладу можна назваць яго трылогію: «Голас і рэха» (1911), «Адзін і многія» (1914), «Сонца і пар» (1914).

Паглыбленне сацыяльнай праблематыкі разам з майстэрскім раскрыццём псіхалогіі відавочна і ў зборніках навел Упіта таго часу («Маленькія камедыі», 1909–1910; «Трывога», 1912; «У страдную пару», 1915).

На працягу 40-гадовай творчай дзейнасці Упіт напісаў шэраг значных раманаў: «Пад грымотамі» і «Пад жалезнай пятой», якія маюць асаблівае значэнне; яны прысвечаны эпосе пасля імперыялістычнай вайны; тут атрымалі сваё адлюстраванне бежанства, спусташэнне латышкага сялянства падчас Першай сусветнай вайны і нямецкай акупацыі ў Латвіі. Упітам напісана шмат п’ес. Адна з лепшых – «Мірабо».

Асаблівае месца займае серыя сатырычных апавяданняў, прысвечаных сучаснай пісьменніку Латвіі, дзе Упіт вельмі тонка і вельмі востра высмейвае кіруючыя вярхі пануючага класа. Упіту належыць шэраг крытычных

артыкулаў і двухтомнік «Гісторыя латышскай літаратуры». Дылогія «Зямля зялёная» (1945) аб жыцці латышскай вёскі ў 2-ой палове XIX стагоддзя і «Прасвет у хмарах» (1951) аб першых кроках рабочага руху.

16.3. Творчасць В.Лацыса.

Лацыс Віліс [1904-1966], латышскі савецкі пісьменнік і дзяржаўны дзеяч, народны пісьменнік Латвійскай ССР (1947). Нарадзіўся ў сям'і партовага рабочага. У 1917-18 вучыўся ў Барнаўльскай настаўніцкай семінарыі Алтайскага краю. Быў партовым рабочым, рыбаком і качагарам на судне. Друкаваўся з 1921. Увёў у латышскую літаратуру самабытнага, валявога героя – упартага шукальніка праўды, носьбіта лепшых якасцяў працоўнага народа: трылогія «Бяскрылыя птушкі» (1931-33), раманы «Сын рыбака» (т. 1-2, 1933-34), «Старое марацкае гняздо» (1937), «Зямля і мора» (1938) і інш. Пасля аднаўлення Савецкай улады ў Латвіі (1940) стварыў раман-эпапею «Бура» (1945-48), у якім з эпічным размахам адлюстравана жыццё латышкага народа пачынаючы з 1939 года. Працягам творчых пошукаў пісьменніка стаў раман «Да новага берага» (1950-51). Творы В.Лацыса перакладзены на многія мовы народаў свету.